

MINISTERSTWO EDUKACJI NARODOWEJ

DEPARTAMENT KSZTAŁCENIA OGÓLNEGO

Warszawa, 04 października 2017 r.

DKO-WEK.400.65.2017.AK

Pan

Dorota Wójcik

Fundacja Wolność od Religii

ul. Fryderyka Chopina 41 lok. 2

20 - 023 Lublin

Szanowna Pani,

odpowiadając na pismo dotyczące wątpliwości związanych z przepisami prawa regulujących warunki i sposób organizowania nauki religii w szkołach niepublicznych z uprawnieniami szkół publicznych – uprzejmie wyjaśniam:

1. Edukacja publiczna a niepubliczna

Obowiązki edukacji publicznej wywodzą się konstytucyjnej zasady: - każdy ma prawo do nauki. Nauka do 18 roku życia jest obowiązkowa.¹ Urzeczywistnieniem powszechnej realizacji prawa do nauki stało się powołanie zasady jej bezpłatności - w szkołach publicznych. Oznacza to, że ciężar finansowy i organizacyjny wykształcenia każdego (bez wyjątku) dziecka (ucznia) przyjęło na siebie Państwo. Tym samym, także w oparciu o przepisy ustawy o systemie oświaty, ustawy Prawo oświatowe - każdy uczeń w Polsce ma zagwarantowany bezpłatny, powszechny, równy dostęp do jednolitej w formule organizacyjnej - edukacji, wykonywanej jako zadanie własne przez struktury zdecentralizowanej władzy publicznej (samorządy).

Edukacja niepubliczna oraz formuła generalna jej organizacji i działania wywodzi się oraz opiera na zasadniczo innych podstawach. Możliwość (a nie obowiązek) zakładania takich szkół (i wyboru ich przez rodziców) wpisuje się w katalog praw podmiotowych (wolności). Ustawodawca konsekwentnie ogranicza możliwości ingerencji Państwa w działanie tych szkół, określając definitywnie dopuszczalny zakres regulacyjny ustaw wobec tej formy kształcenia (warunki zakładania i działalności, udział władz publicznych w ich

¹ Art. 70 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.)

finansowaniu oraz zasady nadzoru pedagogicznego).² W ten sposób szkoły niepubliczne uzyskały konstytucyjnie gwarantowaną autonomię i wszelkie przepisy ustaw i innych aktów prawa powszechnie obowiązującego należy interpretować - w kontekście tej normy.

Powyższe oznacza, że status, formuła i koncepcja działania szkół w Polsce potwierdza się w powołaniu generalnego podziału na: szkoły publiczne i szkoły niepubliczne. Dla każdej z tych formuł kształcenia ustawa zasadnicza przypisała inną rolę. Szkolnictwo publiczne ma charakter powszechny, gwarancyjny i służebny wobec obywatela i społeczeństwa (złożony obowiązek publiczny), zaś fakt istnienia szkolnictwa niepublicznego potwierdza obywatelskie wolności (rodziców - w zakresie możliwości wyboru szkół innych niż publiczne oraz instytucji i obywateli (w zakresie możliwości zakładania szkół innych niż publiczne)).

2. Nauka religii na życzenie

Kwestia zbierania oświadczeń rodziców w sprawie udziału dziecka w zajęciach religii lub etyki jest uregulowana przepisami art. 12 ustawy o systemie oświaty.³ Przepis ten jest zaadresowany do szkół publicznych. Jego istotą nie jest jednak wprowadzenie obowiązku składania (lub nie) stosownych oświadczeń, ale otwarcie fakultatywnej możliwości uczestniczenia ucznia w określonych zajęciach o charakterze wyznaniowym (religia).

W ten sposób ustawodawca w szkolnictwie powszechnym (gwarancyjnym) urzeczywistnia konstytucyjnie ustalone prawo rodziców:

- do wychowania dzieci zgodnie z własnymi przekonaniem. Wychowanie to powinno uwzględniać stopień dojrzałości dziecka, a także wolność jego sumienia i wyznania oraz jego przekonania;
- do zapewnienia dzieciom wychowania i nauczania moralnego i religijnego zgodnie ze swoimi przekonaniem;
- do nauczania religii w szkole (religia może być przedmiotem nauczania w szkole, przy czym nie może być naruszona wolność sumienia i religii innych osób).⁴

W ten sposób przepisy prawa oświatowego nie wykluczają potrzeb rodziców i uczniów – również na poziomie kształcenia publicznego (powszechnego oraz gwarancyjnego). Wybór ten nie może być bowiem zawężony do prawa wyboru niepublicznej (niepowszechnej) formy kształcenia.

² Art. 70 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.)

³ Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz.U. z 2016, poz. 1943 z późn. zm.)

⁴ Art. 48 ust.1 ; art. 53 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

3. Specyfika szkoły niepublicznej

Obowiązku wskazanego art. 12 ustawy o systemie oświaty nie można przypisać szkole niepublicznej. Szkoły te nie wykonują zadań publicznych w formule gwarancyjnej i powszechnej. Ich istnienie respektuje obowiązek Państwa zapewnienia rodzicom (uczniom) możliwości wyboru (szkoły innej niż publiczna). Istotą działania tych szkół jest komponowanie alternatywnej, kierunkowej oferty edukacyjnej, adresowanej do konkretnej populacji uczniów (rodziców), którzy oczekują innej formuły kształcenia niż uniwersalne, powszechne i gwarantowane przez państwo. Relacja ucznia ze szkołą powstaje nie tyle z samej istoty realizacji obowiązku szkolnego, ale na skutek autonomicznego i nieograniczonego wyboru (przez rodzica, ucznia) sposobu kształcenia i wychowania oraz odpowiednio umowy cywilno-prawnej.

Źródłem prawa, organizacji i koncepcji edukacyjnej takiej szkoły jest – statut. W definicji i katalogu tych szkół znajdują się szkoły świeckie, w tym o szczególnej formule kształcenia (np. szkoły waldorfskie) oraz szkoły kościołów i związków wyznaniowych (np. szkoły katolickie). Nieobowiązkowa, autonomiczna decyzja rodzica o wyborze szkoły (innej niż publiczna) – jest równocześnie rozstrzygnięciem kierunkowym o sposobie i wymiarze kształcenia.

W tym względzie do szkół niepublicznych – nie może mieć obligatoryjnego zastosowania art. 12 ustawy o systemie oświaty - bowiem prowadziłoby to kolizji logicznej i prawnej, w której np.: decyzja rodzica (ucznia) o wyborze szkoły katolickiej jest dopiero fakultatywną przesłanką do zaistnienia nauki religii w szkole (który powstanie lub nie - po wyborze następczym dokonany w trybie art. 12 ustawy o systemie oświaty).

Nie oznacza to, że inne szkoły niepubliczne nie mogą w przepisach statutu opisać i otworzyć możliwości związanych z wyborem wskazanym art. 12 w/w. ustawy. Decyzję w tym zakresie należy jednak do organu prowadzącego i misji szkoły. Źródłem prawa w tym zakresie jest – statut szkoły.

W kontekście powyższego procedury przyznawania uprawnień szkoły publicznej dokonywanej przez właściwego kuratora oświaty – organu nadzoru pedagogicznego, w trybie art. 168 ust. 5 ustawy Prawo oświatowe – nie można spostrzegać jako automatycznej unifikacji przepisów właściwych dla szkół publicznych i niepublicznych.⁵ Punktem odniesienia dla dokonywania tej oceny są elementy organizacji procesu kształcenia i wychowania, które muszą być

⁵ Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe (Dz.U. z 2017 r. poz. 59 z późn. zm.)

spełnione przez szkołę niepubliczną, aby uzyskała ona określony status.⁶ W ten sposób ustawodawca powołał i wyodrębnił uniwersalny i „wspólny obszar” organizacji kształcenia i wychowania, który z jednej strony pozwala zunifikować etapy i obszary edukacyjne oraz z drugiej - umożliwia i gwarantuje budowanie unikalnego modelu i charakteru szkole niepublicznej, respektując Konstytucję oraz zróżnicowane potrzeby i oczekiwania uczniów i rodziców. Fakt wyszczególnienia i opisanie „obszaru wspólnego” jest równoznaczny z wykluczeniem możliwości ujednoczenia - regulacji prawnych właściwych dla organizacji szkoły niepublicznej z przepisami, decydującymi o organizacji szkół publicznych. Brzmienie i wybór wynikający z art. 12 w/w. ustawy oraz w konsekwencji powstanie stosownych obowiązków dokumentacyjnych – ma zastosowanie, o ile w statucie szkoły niepublicznej uprzednio rozstrzygnięto o takiej możliwości.

Z poważaniem

Katarzyna Koszewska
Dyrektor
Departament Kształcenia Ogólnego
/ – podpisany cyfrowo/

⁶ Szkoła niepubliczna może uzyskać uprawnienia szkoły publicznej jeżeli:
- realizuje programy nauczania uwzględniające podstawy programowe,
- realizuje zajęcia edukacyjne w cyklu nie krótszym oraz w wymiarze nie niższym niż łączny wymiar obowiązkowych zajęć edukacyjnych określony w ramowym planie nauczania szkoły publicznej danego typu,
- stosuje zasady klasyfikowania i promowania uczniów oraz przeprowadzania egzaminów,
- prowadzi dokumentację przebiegu nauczania ustaloną dla szkół publicznych,
- zatrudnia nauczycieli obowiązkowych zajęć edukacyjnych, posiadających kwalifikacje określone dla nauczycieli szkół publicznych.